ПЗВО «МІЖНАРОДНИЙ КЛАСИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПИЛИПА ОРЛИКА»

ФАКУЛЬТЕТ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я
КАФЕДРА ФАРМАЦІЇ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Проректор з навчальної роботи
_____ В.В. Ревенко
«__» _____ 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА

(ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ, ФАРМАЦЕВТИЧНА ХІМІЯ, КЛІНІЧНА ФАРМАЦІЯ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНА ОПІКА)

Галузь знань: 22 Охорони здоров'я

Спеціальність: 226 Фармація, промислова фармація

Освітня програма: Фармація

Освітній ступінь: другий (магістерський) рівень вищої освіти

2021 – 2022 навчальний рік

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри фармації № 1 від «30» серпня 2021 р.

Укладач: Лук'янчук В.Д. доктор медичних наук, завідувач кафедри фармації ПЗВО «МКУ ім. Пилипа Орлика»

Рецензенти:

Редькіна Є.А., директор ПКВО «Фармація», м. Миколаїв

Соколик О.П., к.мед.н., асистент кафедри фармакології та фармакогнозії Одеського національного медичного університету

Кондратенкова І.В., здобувачка освітньої програми «Фармація» ПЗВО «МКУ ім. Пилипа Орлика»

Багрієнко О.О, Голова студентського самоврядування ПЗВО «МКУ ім. Пилипа Орлика»

ВСТУП

Виробнича практика проходиться здобувачами вищої освіти спеціальності 226 Фармація, промислова фармація на п'ятому курсі у десятому семестрі заочної форми здобуття освіти. Програма виробничої практики складена відповідно до освітньої програми підготовки магістрів, галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 226 Фармація, промислова фармація.

Заочна форма навчання

№ п	Вид практики	Курс	Семестр	Тижнів	Кількість годин	Кількість кредитів ECTS
1	Виробнича практика	5	10	8	360	12

Керівництво практикою від університету здійснюється викладачами кафедри фармації, від аптеки – безпосередній керівник (досвідчений фахівець-провізор).

Предметом вивчення виробничої практики є ознайомлення здобувачів вищої освіти з хімічною та фармакологічною класифікацією лікарських засобів; міжнародними непатентованими назвами лікарських субстанцій та препаратів, до складу яких вони входять; основні закономірності зв'язку «структура-активність», підходи до адекватної заміни лікарських препаратів; технології приготування стерильних та нестерильних лікарських засобів; алгоритм проведення фармацевтичної опіки під час відпуску лікарських препаратів за призначенням лікаря (за рецептом) або безрецептурних ліків, консультативно-інформаційна робота в аптечному закладі, а також роботи з профілактики та моніторингу можливої побічної дії ліків. Управлінська діяльність в системі фармацевтичної галузі та маркетингові дослідження фармацевтичного ринку.

Міждисциплінарні зв'язки: виробнича практика базується на знаннях, які отримані здобувачами вищої освіти при вивченні біології, анатомії, нормальної і патологічної фізіології, мікробіології з основами імунології, біохімії, фармакології, основ біоетики та біобезпеки; є логічним продовженням теоретичного навчання і базується на засвоєнні здобувачами вищої освіти курсів фармацевтична хімія, медичне та фармацевтичне товарознавство, клінічна фармація та фармацевтична опіка та інтегрується з цими дисциплінами.

1. Мета і завдання практики

Мета виробничої практики: закріплення та поглиблення теоретичних знань щодо структури лікарських засобів, методів їх добування, ідентифікації і кількісного визначення, фізичних, фізико-хімічних та хімічних властивостей, хімічних факторів фармакологічної дії, закономірностей взаємозв'язку структура – біологічна/фармакологічна активність; закріплення теоретичних знань з клінічної фармації та фармацевтичної опіки і придбання практичних навичок їх використання в процесі здійснення фармацевтичної опіки відвідувачів аптеки.

З метою формування практичних вмінь у галузі фармації здобувач вищої освіти повинен володіти теоретичними основами менеджменту та маркетингу у фармації з подальшою їх реалізацією у практичні вміння, включаючи системи методів управління фармацевтичною службою в Україні та за кордоном, створення нових форм господарювання, порядок функціонування, управління організаціями фармацевтичної системи та їх ефективність, форми управлінських комунікацій, функціонування, планування та контроль діяльності інформаційно-управлінських систем, управління процесом прийняття рішень,

принципи, види, організаційні форми та особливості підприємницької діяльності, у фармації, управління трудовими ресурсами та персоналом організації, питання кадрового менеджменту, основи трудового і господарського права, управління інноваційними процесами у фармації та ін., а також з маркетингу: ринковий механізм та його функції, процес управління фармацевтичним маркетингом, вивчення ринку лікарських препаратів, маркетингові концепції та конкурентоспроможність фармацевтичного товару та фірми, формування збутової політики підприємств фармацевтичної галузі, стратегії та методи ціноутворення та цінової політики фармацевтичних підприємств, стратегію маркетингових комунікацій і стимулювання збуту фармацевтичної продукції, особливості рекламування лікарських препаратів, «паблік рілейшнз», інформаційні маркетингові системи та ін.

Основні завдання виробничої практики:

Формувати практичні вміння у галузі фармації, володіння теоретичними основами фармацевтичного аналізу з подальшою їх реалізацією у практичні вміння, включаючи: організацію Державної системи контролю якості лікарських засобів вітчизняного і закордонного виробництва; організацію роботи лабораторій з контролю якості лікарських засобів та виробів медичного призначення; використання сучасних хімічних, інструментальних методів аналізу та фармако-технологічних випробувань; організацію робочого місця провізора-аналітика; нормативну базу, що регламентує контроль якості лікарських засобів (накази, інструкції МОЗ, ДФУ та ін.); стандарти якості лікарських засобів; сертифікати якості лікарських засобів; порядок вхідного контролю; контроль якості субстанцій, лікарських препаратів промислового та аптечного виробництва; порядок ведення звітної документації.

Придбати навички фармацевтичної опіки при відпуску безрецептурних препаратів; навички визначення умов раціонального застосування рецептурних препаратів, здійснення консультацій з питань сумісності з продуктами харчування, алкоголем, іншими лікарськими засобами, режиму дозування, правилам застосування конкретної лікарської форми; придбати навички індивідуального підходу до кожного хворого з урахуванням вікового критерію і важкості захворювання на основі принципів медичної етики і деонтології.

Закріпити та поглибити теоретичні знання і практичні вміння, одержані в процесі навчання щодо самостійної роботи в якості керівника (менеджера) або спеціаліста у галузі маркетингу та здатності здійснення підприємницької діяльності в умовах ринкових відносин;

Скласти досьє фармацевтичного підприємства, проаналізувати горизонтальний і вертикальний розподіл праці, інтерпретувати організаційну структуру організації, диференціювати функції працівників різних рівнів управління, пояснювати взаємозв'язок внутрішніх змінних організації, передбачити вплив чинників внутрішнього середовища на ефективність діяльності підприємства, проаналізувати зовнішнє середовище організації, зробити попередню оцінку впливу конкурентів, державних органів влади, контактних аудиторій на ефективність функціонування підприємства, вирізняти методи та стилі управління та проводити аналіз ефективності робочого часу керівника організації, диференціювати функції управління, які можуть бути делеговані підлеглим, створити інноваційну модель поведінки керівника організації, ідентифікувати його у якості підприємця.

1.2. В результаті проходження практики здобувач вищої освіти повинен *знати:*

структуру організації контролю якості лікарських засобів у фармацевтичній установі; фармакопейний аналіз, - положення (стандарти) бухгалтерського обліку та інші законодавчі та нормативно-правові акти, що регламентують організацію системи обліку та звітності в аптеках; - механізми відшкодування витрат у системі охорони здоров'я та медичного страхування; - основні принципи оподаткування суб'єктів підприємництва в Україні; -

загальну методику проведення аудиту, характерні клінічні симптоми найбільш розповсюджених захворювань, що вимагають обов'язкової консультації лікаря; принципи збору анамнезу хвороби, анамнезу життя, лікарського анамнезу; алгоритм вибору оптимального безрецептурного препарату для лікування захворювань і патологічних станів, при яких можливе самолікування; принципи фармацевтичної опіки відвідувачів аптеки при відпуску безрецептурних препаратів; категорії відвідувачів аптеки, що вимагають особливо пильної фармацевтичної опіки – (групи ризику); організацію інформаційної і консультативної роботи в аптеці; правила охорони праці і техніки безпеки.

вміти:

приготувати титровані, робочі розчини, індикатори та реактиви; ідентифікувати субстанції та діючі речовини в лікарських препаратах (в залежності від бази практики) з використанням хімічних, фізичних та фізико-хімічних методів аналізу; зробити попередню оцінку якості субстанції після визначення показників якості, наведених в розділі монографії «Випробування на чистоту»; зробити попередню оцінку якості лікарських препаратів після проведення відповідних фармако-технологічних випробувань (розпадання таблеток і капсул, однорідність маси для одиниці дозованого лікарського засобу, однорідність вмісту діючої речовини в одиниці дозованого лікарського засобу, об´єм, що витягається, та інші); визначити кількісний вміст речовин хімічними та інструментальними методами; засвоїти види контролю лікарських засобів в умовах аптеки згідно діючих наказів МОЗ України та ДФУ;

користатися нормативною і довідковою літературою по лікарських препаратах; орієнтуватися в номенклатурі вітчизняних і закордонних лікарських препаратів; визначати серед відвідувачів аптеки категорію пацієнтів, яка вимагає обов'язкової консультації лікаря; визначати серед відвідувачів аптеки категорію пацієнтів, у якої можливе проведення самолікування; відносити лікарські препарати в категорію “рецептурних” і “безрецептурних”; консультувати відвідувачів аптеки з усіх питань, які стосуються лікарської терапії (як рецептурними, так і безрецептурними засобами); збирати анамнез (хвороби, життя, лікарський анамнез); вибирати оптимальний безрецептурний препарат для конкретного відвідувача аптеки; здійснювати фармацевтичну опіку відвідувачів аптеки при відпуску безрецептурних та рецептурних препаратів; виконувати правила охорони праці і техніки безпеки.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє виробнича практика.

Згідно з вимогами освітньої програми виробнича практика забезпечує набуття здобувачами вищої освіти компетентностей:

- загальні компетентності:

ЗК 1 Здатність діяти соціально відповідально та громадянсько свідомо.

ЗК 2 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 5 Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК 6 Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 7 Здатність до адаптації та дії у новій ситуації.

ЗК 8 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, здатність спілкуватися іноземною мовою (переважно англійською) на рівні, що забезпечує ефективну професійну діяльність.

ЗК 9 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 11 Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК 12 Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

- фахові компетентності:

ФК 1 Здатність проводити санітарно-просвітницьку роботу серед населення з метою профілактики поширених захворювань, попередження небезпечних інфекційних,

вірусних та паразитарних захворювань, а також з метою сприяння своєчасному виявленню та підтриманню прихильності до лікування цих захворювань згідно з їхніми медико-біологічними характеристиками та мікробіологічними особливостями.

ФК 4 Здатність забезпечувати раціональне застосування рецептурних та безрецептурних лікарських засобів та інших товарів аптечного асортименту згідно з фізико-хімічними, фармакологічними характеристиками, біохімічними, патофізіологічними особливостями конкретного захворювання та фармакотерапевтичними схемами його лікування.

ФК 5 Здатність здійснювати моніторинг ефективності та безпеки застосування населенням лікарських засобів згідно даних щодо їх клініко-фармацевтичних характеристики, а також з урахуванням суб'єктивних ознак та об'єктивних клінічних, лабораторних та інструментальних критеріїв обстеження хворого.

ФК 7 Здатність забезпечувати належне зберігання лікарських засобів та інших товарів аптечного асортимену відповідно до їх фізико-хімічних властивостей та правил Належної практики зберігання (GSP) у закладах охорони здоров'я.

ФК 14 Здатність організовувати та здійснювати виробничу діяльність аптек щодо виготовлення лікарських засобів у різних лікарських формах за рецептами лікарів і замовленнями лікувальних закладів, включаючи обґрунтування технології та вибір допоміжних матеріалів відповідно до правил Належної аптечної практики (GPP).

ФК 15 Здатність організовувати та брати участь у виробництві лікарських засобів в умовах фармацевтичних підприємств, включаючи вибір та обґрунтовуванням технологічного процесу, обладнання згідно до вимог Належної виробничої практики (GMP) з відповідною розробкою та оформленням необхідної документації. Визначати стабільність лікарських засобів

ФК 19 Здатність організовувати та здійснювати контроль якості лікарських засобів у відповідності з вимогами чинної Державної фармакопеї України та належних практик у фармації, визначати способи відбору проб для контролю лікарських засобів та проводити їх стандартизацію відповідно до діючих вимог, запобігати розповсюдженню фальсифікованих лікарських засобів.

Програмні результати навчання

ПРН 1 Проводити професійну діяльність у соціальній взаємодії основаній на гуманістичних і етичних засадах; ідентифікувати майбутню професійну діяльність як соціально значущу для здоров'я людини.

ПРН 2 Володіти комунікативними навичками на рівні вільного спілкування в професійному середовищі й громадській сфері щодо проблем фармацевтичної галузі.

ПРН 3 Застосовувати знання з загальних та фахових дисциплін у професійній діяльності.

ПРН 4 Дотримуватись норм санітарно-гігієнічного режиму та вимог техніки безпеки при здійснення професійної діяльності.

ПРН 10 Дотримуватися норм спілкування у професійній взаємодії з колегами, керівництвом, споживачами, ефективно працювати у команді. Дотримуватися принципів деонтології та етики у професійній діяльності.

ПРН 11 Проводити санітарно-просвітницьку роботу у фаховій діяльності при виникненні спалахів інфекційних, вірусних та паразитарних захворювань.

ПРН 12 Визначати переваги та недоліки лікарських засобів різних фармакологічних груп з урахуванням їхніх хімічних, фізико-хімічних, біофармацевтичних, фармакокінетичних та фармакодинамічних особливостей. Рекомендувати споживачам безрецептурні лікарські засоби та інші товари аптечного асортименту з наданням консультативної допомоги та фармацевтичної опіки.

ПРН 14 Визначати вплив факторів, що впливають на процеси всмоктування, розподілу, депонування, метаболізму та виведення лікарського засобу і обумовлені станом, особливостями організму людини та фізико-хімічними властивостями лікарських

засобів.

ПРН 15 Прогнозувати та визначати вплив факторів навколишнього середовища на якість лікарських засобів та споживчі характеристики інших товарів аптечного асортименту під час їх зберігання.

ПРН 25 Здійснювати усі види контролю якості лікарських засобів; складати сертифікати якості серії лікарського засобу та сертифікату аналізу враховуючи вимоги чинних нормативних документів, Державної фармакопеї України та результати проведеного контролю якості. Розробляти специфікації та методики контролю якості відповідно до вимог чинної Державної фармакопеї України.

ПРН 26 Визначати основні органолептичні, фізичні, хімічні фізико-хімічні та фармакотехнологічні показники лікарських засобів, обґрунтовувати та обирати методи їх стандартизації, здійснювати статистичну обробку результатів згідно з вимогами чинної Державної фармакопеї України.

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

На початку практики здобувачі вищої освіти ознайомлюються з наказом керівника закладу вищої освіти про проведення практики.

Керівник від закладу вищої освіти:

- перед початком практики контролює готовність баз практики до її проведення;
- забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед від'їздом здобувачів вищої освіти на практику: інструктаж про порядок проходження практики та з техніки безпеки; надання практикантам необхідних документів (направлення, програми, календарний план, індивідуальне завдання, методичні рекомендації);
- роз'яснює здобувачам вищої освіти про систему звітності з практики, прийняту кафедрою фармації: письмового звіту, індивідуального завдання та правил їх оформлення, підготовки доповіді, повідомлення, виступу тощо;
- у тісному контакті з керівником практики від бази практики забезпечує високу якість її проходження згідно з програмою;
- контролює забезпечення нормальних умов праці та побуту здобувачів вищої освіти і проведення з ними обов'язкового інструктажу з охорони праці й техніки безпеки;

Керівник від бази практики:

- приймає здобувачів вищої освіти на практику згідно з календарним планом;
- призначає наказом кваліфікованих фахівців для безпосереднього керівництва практикою;
- забезпечує здобувачам вищої освіти умови безпеки на кожному робочому місці, проводить обов'язкові інструктажі з охорони праці: вступний та на робочому місці. У разі потреби навчає практикантів безпечним методам праці;
- створює необхідні умови для виконання здобувачами вищої освіти програми практики, не допускає використання їх на посадах та роботах, що не відповідають програмі практики та майбутній спеціальності;

Основні обов'язки здобувачів вищої освіти при проходженні практики:

- отримати завдання;
- до початку практики одержати від керівника практики від закладу вищої освіти консультації щодо оформлення необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконувати завдання, передбачені програмою практики і порадами її керівників;
- вивчити і суворо дотримуватися правил з охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії;
- дотримуватися графіка роботи — при п'ятиденному тижні тривалість робочого дня становить 6 год, що включає 1 год на оформлення звіту;

- не допускати скорочення термінів практики за рахунок подовження робочого дня;
- нести відповідальність за виконану роботу;
- регулярно вести необхідні записи в робочому журналі практики;
- своєчасно скласти звіт і залік з практики.

Керівники практики від підприємств разом з керівниками практики від навчального закладу несуть відповідальність за організацію, якість і результати практики здобувачів вищої освіти. За наявності вакантних місць студенти можуть бути зараховані на штатні посади, якщо робота на них відповідає вимогам програми практики.

3. СТРУКТУРА ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

№ з/п	Найменування робіт	Кількість годин
	ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТА МЕРКЕТИНГ	
1	Теоретичні основи менеджменту	11
2	Організації як об'єкти управління	11
3	Менеджмент та успішне управління	11
4	Функції управління. Управління процесом прийняття рішень	11
5	Комунікативні процеси в управлінні	11
6	Менеджмент і підприємництво	11
7	Управління трудовими ресурсами. Групова динаміка і керівництво. Управління конфліктами, стресами. Трудові відносини за ринкових умов	11
8	Оцінка ефективності діяльності організації та управління	11
9	Основні положення маркетингу у фармації. Процес управління фармацевтичним маркетингом. Вивчення ринку лікарських засобів	11
10	Товар у системі маркетингу. Асортиментна політика фармацевтичних і аптечних підприємств. Товарна політика фармацевтичних підприємств	11
11	Ціна, ціноутворення, цінова політика фармацевтичних і аптечних підприємств.	11
12	Збутова діяльність фармацевтичних підприємств. Маркетингова політика комунікацій. Стимулювання збуту та інші засоби маркетингових комунікацій	11
13	Маркетингові дослідження та інформатика	11
14	Маркетинговий контроль	11
15	Міжнародний маркетинг	11
	З ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ХІМІЇ	
16	Організація контролю якості лікарських засобів та робочого місця провізора-аналітика; НТД, яка регламентує якість лікарських засобів.	11
17	Особливості фармацевтичного аналізу лікарських засобів в залежності від місця проходження виробничої практики.	11
18	Приготування реактивів, еталонних, буферних та титрованих розчинів.	11
19	Аналіз води очищеної, води для ін'єкцій, води високоочищеної (згідно з ДФУ).	11
20	Ідентифікація субстанцій та діючих речовин в лікарських препаратах.	11
21	Випробування на чистоту як один з параметрів якості лікарських засобів.	11
22	Інструментальні та хімічні методи аналізу кількісного визначення діючої речовини в лікарських засобах.	11
23	Контроль за дотриманням умов зберігання та термінів придатності лікарських засобів.	11
24	Звітна документація щодо контролю якості лікарських засобів.	11
	З КЛІНІЧНОЇ ФАРМАЦІЇ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ОПІКИ	

25	Основні принципи медичної деонтології та етики.	12
26	Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні захворювань системи травлення	12
27	Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні застудних захворювань Профілактика застуди	12
28	Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні суглобового та м'язового болю. Фармацевтична опіка при болю голови.	12
29	Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні травматичних, інфекційних та паразитарних уражень шкіри та її придатків	12
30	Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні порушень діяльності центральної нервової системи	12
31	Фармацевтична опіка при медикаментозному та немедикаментозному лікуванні місцевих розладів кровообігу	12
32	Фармацевтична опіка при відпуску ОТС-препаратів для усунення та профілактики вітамінної недостатності	12
	Всього годин	360

І. Організаційне заняття.

Ознайомлення здобувачів вищої освіти із завданнями та змістом виробничої практики. Обговорення змісту й організаційного плану роботи.

ІІ. Розподіл практикантів за базами практики.

Ознайомлення з методикою майбутньої роботи, порядком ведення робочих нотаток у індивідуальному завданні практики, спостережень і нотаток, збору й обробки матеріалів.

ІІІ. Зміст роботи на базі практики.

ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ТА МЕРКЕТИНГ

Тема 1. Теоретичні основи менеджменту.

Складання досьє фармацевтичного підприємства (аптеки) як організації, в т.ч.: назва аптеки, юридична адреса, місце розташування, режим роботи, форма власності.

Аналіз горизонтального і вертикального розподілу праці з характеристикою існуючої організаційної структури та деталізацією функцій працівників різних рівнів управління.

Тема 2. Організація як об'єкт управління

Аналіз внутрішніх перемінних організації, визначення їх взаємозв'язку на прикладі бази практики. Деталізація цілей організації з визначенням короткострокових (до одного року), середньострокових (1-5 років), довгострокових (5-10 років); її структури; завдань (за напрямками: робота з людьми, з матеріалами, з інформацією); технологій та кадрового складу. Оцінювання чинників внутрішніх перемінних шляхом анкетування колективу за п'ятибальною шкалою. Значущість чинника визначає керівник установи. Визначення зваженого та сумарного рівня впливу чинників (в балах), доведення висновків до керівництва бази практики. Графічне представлення.

Характеристика внутрішнього середовища підприємства. Статистична обробка показників ефективності роботи бази практики (прибуток, рентабельність, товарообіг).

Оцінювання чинників зовнішнього середовища прямого впливу шляхом анкетування за п'ятибальною шкалою. Важливість певного фактору зовнішнього середовища визначають експерти (адміністрація закладу). Обґрунтування отриманих результатів підтверджується графічно.

Тема 3. Менеджмент та успішне управління

Аналіз методів та стилів управління керівника організації, визначення його статусу у якості менеджера шляхом анкетування колективу. Визначені стилі управління довести до завідуючого аптекою та підкріпити конкретними прикладами. Аналіз ефективності робочого часу, з деталізацією використання завідуючим аптекою складових самоменеджменту.

Тема 4. Функції управління. Управління процесом прийняття рішень

Аналіз практичної реалізації функцій управління на підприємстві (базі практики) з деталізацією функції планування (оперативне, тактичне, стратегічне), з обґрунтуванням відповідності місії організації її цілям, проведення комплексних досліджень зовнішнього та внутрішнього середовища з використанням SWOT-аналізу.

Визначення пріоритетних стимулів в забезпеченні ефективної роботи персоналу бази практики. Наведення прикладів.

Проведення аналізу функцій завідуючого аптекою, які він делегує своїм підлеглим. Визначення ефективності робочого часу з урахуванням делегуючих позицій.

Тема 5. Комунікативні процеси в управлінні

Складання загальної системи структури організаційних комунікацій, що мають місце на підприємстві (бази практики). Деталізація зовнішніх комунікацій на практичних прикладах взаємозв'язків з постачальниками, споживачами, контролюючими органами, конкурентами, іншими організаціями. Внутрішні комунікації навести у вигляді наказів, інструкцій, положень по різним аспектам діяльності підприємства (бази практики).

На основі власних спостережень визначати наявність неформальних комунікацій та дати їх оцінку. Визначення конкретної інформації, що є предметом неформальних комунікацій з наведенням прикладів.

Прийняття участі у проведенні експертизи цінності документів. Навести приклади організаційно-розпорядчих документів та актів роботи експертної комісії.

Тема 6. Менеджмент і підприємництво

Перерахувати теоретичні вимоги до особи підприємця і, на основі попереднього інтерв'ювання членів колективу і власної оцінки кадрового потенціалу, виявити, чи відповідає керівник статусу «підприємець». У випадку позитивного варіанту визначити модель підприємницької поведінки керівника.

У випадку негативного варіанта розробити інноваційну модель поведінки керівника аптечного підприємства (фірми), деталізувати нові шляхи розвитку бізнесу та його розширення.

Тема 7. Управління трудовими ресурсами та персоналом організації. Групова динаміка. Управління конфліктами. Трудові відносини за ринкових умов

Вивчення правил прийому на роботу і звільнення, ведення особистих справ, оформлення трудових книжок і їх зберігання, ведення книги розпоряджень. За результатами досліджень проведення аналізу ротації кадрів підприємства за календарний рік. Визначення причин виявлених ротацій.

Визначення загальних характеристик кваліфікації працівників підприємства (бази практики) та порядку її підвищення.

Тема 8. Оцінка ефективності діяльності організації

Визначення порівняльної оцінки ефективності управління підприємством (бази практики) за однакові періоди минулого та поточного років. Розрахунки проводити за формулою визначення інтегрованого показника ефективності управління

Тема 9. Основні положення маркетингу у фармації. Процес управління фармацевтичним маркетингом. Вивчення ринку ЛЗ

Визначення напрямків маркетингової діяльності організації; подання у вигляді схеми суб'єктів маркетингу в регіоні функціонування підприємства.
Проведення дослідження ринку лікарських засобів на прикладі однієї фармакотерапевтичної групи (на вибір студента), для чого визначити асортимент лікарських засобів обраної фармако-терапевтичної групи.

Тема 10. Товар у системі маркетингу. Асортиментна політика фармацевтичних і аптечних підприємств. Товарна політика фармацевтичних підприємств
Проведення аналізу асортиментної політики аптечного підприємства (фірми) за такими характеристиками, як наявність загальної кількості асортиментних груп (широта асортименту); наявність препаратів-аналогів в існуючих групах (глибина асортименту); співставленість (за обраним параметром).

Тема 11. Ціна, ціноутворення, цінова політика фармацевтичних і аптечних підприємств
Проведення аналізу ціноутворюючих факторів на лікарські засоби.
Визначення маркетингового простору їх цінової політики, проведення аналізу їх еластичності попиту з побудуванням кривих еластичності попиту за ціною та цінових «коридорів» (по даним 3-х місяців).

Тема 12. Збутова діяльність фармацевтичних підприємств. Маркетингова політика комунікацій. Стимулювання збуту та інші засоби маркетингових комунікацій
Визначення швидкості і якості обслуговування; зовнішнього інтер'єру та особливостей застосування мерчандайзингу; деталізація додаткових послуг, які надає підприємство (база практики); практична адаптація методів і заходів стимулювання збуту, що спрямовані на споживача та персонал підприємства (бази практики).

Тема 13. Маркетингові дослідження та інформатика
Скласти анкету-характеристику і провести анкетування суб'єктів міні-ринку (споживачів, ЛПУ) на предмет вимог їх потреб до кількісних і якісних характеристик аналізованої фармако-терапевтичної групи; мотивацію придбання певного лікарського препарату; за даним асортиментом провести вивчення економічної кон'юнктури, для чого проаналізувати такі показники: обсяги замовлень (протягом минулого року); товарні запаси на момент вивчення; фактичну реалізацію.
На основі проведених досліджень визначити основні фактори, що впливають на ємність сегменту ринку. При наявності автоматизованих систем дати їх загальний опис (структура, види). При відсутності елементів автоматизації розробити для інформатора інноваційний цикл (схематично або у вигляді проекту алгоритму програми) його діяльності щодо створення автоматизованої системи. Підготування та прийняття участі у підготовці тематичної виставки (реклами) лікарських засобів. Провести аналіз її ефективності.

Тема 14. Маркетинговий контроль
Визначення зваженого рівня впливу чинників, що обумовлюють переваги підприємства (бази практики): місце розташування аптеки (центр, промисловий, «спальний» район, наявність торгових установ та ін.); режим роботи; пішохідна доступність; сервісні послуги; цінова політика; повнота асортименту; використання принципів фармацевтичної етики і деонтології; використання мерчандайзингу в аптеці; швидкість і якість обслуговування. Вагомість чинників визначає керівник закладу.

Тема 15. Міжнародний маркетинг

Проведення аналізу зарубіжних лікарських препаратів однієї фармацевтичної фірми (фармакотерапевтична група за вибором студента) шляхом визначення коефіцієнту доступності.

ФАРМАЦЕВТИЧНА ХІМІЯ

Тема 16. Організація контролю якості лікарських засобів та робочого місця провізора-аналітика; НТД, яка регламентує якість лікарських засобів.

Державна система забезпечення якості ЛЗ в Україні. Ознайомлення з організацією контролю якості ліків в фармацевтичних установах: аптека, лабораторія з контролю якості лікарських засобів та виробів медичного призначення, відділ контролю якості фармацевтичного підприємства. Організація робочого місця провізора-аналітика.

Інтерпретація нормативної бази, що регламентує контроль якості об'єктів дослідження в залежності від місця проходження практики: Державної фармакопеї України як правового акта, що містить загальні вимоги до лікарських засобів, монографії і методики контролю якості ЛЗ; методів контролю якості виробника на лікарські засоби; наказів та інструкцій Міністерства охорони здоров'я України.

Вхідний контроль якості лікарських засобів.

Засвоїти порядок проведення вхідного контролю якості лікарських засобів під час оптової та роздрібної реалізації. Визначити права й обов'язки уповноваженої особи з контролю якості ЛЗ. Засвоїти порядок взаємодії з державними органами фармацевтичного контролю.

Доповнити документами: функціонально-посадова інструкція провізора-аналітика (копія), сертифікати якості на лікарські засоби (копії), реєстр лікарських засобів, які надійшли (які реалізуються) до суб'єкта господарської діяльності (копії), внутрішній порядок здійснення вхідного контролю.

Тема 17. Особливості фармацевтичного аналізу лікарських засобів в залежності від місця проходження виробничої практики.

Диференціація об'єктів, що підлягають контролю якості в залежності від місця проходження практики: лікарські засоби аптечного виготовлення, внутрішньоаптечна заготовка, концентрати та напівфабрикати (аптека); субстанції, лікарські препарати аптечного та промислового виробництва (лабораторії з контролю якості лікарських засобів та виробів медичного призначення); субстанції, лікарські препарати промислового виробництва, вихідні, проміжні продукти, сировина та матеріали, призначені для виробництва лікарських засобів (ВКЯЛЗ фармацевтичного виробництва).

Види внутрішньоаптечного контролю згідно до наказу МОЗ України № 812.

Засвоєння порядку контролю якості лікарських засобів, виготовлених в умовах аптеки згідно до наказу МОЗ України № 812 та ДФУ. Експрес-аналіз лікарських засобів. Характеристика основних видів внутрішньоаптечного контролю. Здійснення контролю якості ліків, виготовлених в аптеці. Оформлення результатів досліджень.

Доповнити документами: журнал реєстрації результатів контролю якості ЛЗ, виготовлених в аптеці, внутрішньоаптечної заготовки; журнал реєстрації ідентифікації лікарських засобів (копії), технологічні інструкції (зразки), затверджені методики КЯЛЗ.

Контроль якості лікарських засобів в процесі промислового виробництва.

Знайомство з регламентами виробництва, а також з порядком постадійного контролю якості лікарських засобів згідно з технологічною схемою виробництва. Порядок відбору проб і зразків для проведення аналізу. Здійснення контролю якості вихідних, проміжних продуктів, сировини та матеріалів, призначених для виробництва готової продукції. Здійснення контролю якості ЛЗ згідно розділу технологічного регламенту «Контроль виробництва». Засвоєння контролю якості готової продукції виробництва згідно розділу технологічного регламенту «Характеристика готової продукції». Здійснення аналізу готової продукції виробництва згідно з МКЯ. Оформлення сертифікату якості виробника.

Доповнити документами: протоколи результатів аналізу (копії), аналітичні листки (копії), сертифікати аналізу (копії), сертифікати вхідного контролю діючих та допоміжних речовин (копії).

Особливості аналізу лікарських препаратів промислового виробництва. Фармако-технологічні випробування.

Засвоєння порядку проведення фармацевтичного аналізу лікарських засобів в умовах лабораторії з контролю якості лікарських засобів та виробів медичного призначення, відділу контролю якості ЛЗ фармацевтичного виробництва. Використання загальних статей на лікарські форми: таблетки, капсули, ін'єкційні розчини та інше. Засвоєння особливостей контролю якості готових лікарських засобів згідно з МКЯ виробника (специфікації).
Доповнити документами: протоколи результатів аналізу (копії), аналітичні листки (копії), сертифікати аналізу (копії).

Тема 18. Приготування реактивів, еталонних, буферних та титрованих розчинів.

Приготування титрованих, еталонних та буферних розчинів, індикаторів та реактивів згідно вимог розділу ДФУ «Реактиви». Встановлення титру для титрованих розчинів.

Тема 19. Аналіз води очищеної, води для ін'єкцій, води високоочищеної (згідно з ДФУ).

Визначення основних показників якості води в залежності від її призначення. Здійснення фармакопейного аналізу води очищеної та води для ін'єкцій. Оформлення результатів дослідження.
Доповнити документами: журнал реєстрації результатів контролю якості води очищеної та води для ін'єкцій.

Тема 20. Ідентифікація субстанцій та діючих речовин в лікарських препаратах.

Проведення ідентифікації субстанцій та діючих речовин в лікарських препаратах і внутрішньоаптечних заготовках з використанням хімічних методів аналізу. Використання якісних реакцій на катіони, аніони, функціональні групи, експрес-реакції.

Ідентифікація субстанцій та діючих речовин в лікарських засобах з використанням фізичних та фізико-хімічних (спектрофотометрія, рефрактометрія, поляриметрія, різні види хроматографії та ін.) методів аналізу.

Тема 21. Випробування на чистоту як один з параметрів якості лікарських засобів.

Проведення випробувань на чистоту згідно загальних вимог ДФУ в субстанціях та лікарських препаратах. Визначення прозорості та ступеня каламутності рідин, ступеня забарвлення рідин, визначення реакції середовища розчинів (потенціометрічно та колориметрично). Домішки та способи їх визначення. Проведення випробувань на граничний вміст домішок в лікарських засобах. Визначення сульфатної золи, втрати в масі при висушуванні та ін.

Тема 22. Інструментальні та хімічні методи аналізу кількісного визначення діючої речовини в лікарських засобах.

Визначення кількісного вмісту діючої речовини (в субстанціях, лікарських препаратах аптечного та промислового виробництва, внутрішньоаптечних заготовках) з використанням фізичних, фізико-хімічних (потенціометрія, спектрофотометрія, рефрактометрія, поляриметрія, різні види хроматографії та ін.) методів.

Визначення кількісного вмісту діючої речовини (в субстанціях, лікарських препаратах аптечного та промислового виробництва, внутрішньоаптечних заготовках) хімічними методами. Розрахунок вмісту діючої речовини (для субстанцій, лікарських препаратів

аптечного та промислового виробництва, внутрішньоаптечної заготовки) та перевірка відповідності вимогам МКЯ.

Тема 23. Контроль за дотриманням умов зберігання та термінів придатності лікарських засобів.

Вивчення нормативних документів, що регламентують правила зберігання лікарських засобів. Вивчення вимог до приміщень та зберігання різних груп лікарських засобів і виробів медичного призначення. Здійснення заходів, що проводяться для лікарських засобів з простроченим терміном придатності. Здійснення контролю за належним зберіганням лікарських препаратів, виробів медичного призначення та лікарської рослинної сировини.
Доповнити документами: журнал реєстрації температури та вологості в приміщеннях (копія); акти знищення ЛЗ з простроченим терміном придатності; акти знищення рецептів; акти вилучення ЛЗ на аналіз в лабораторію з контролю якості лікарських засобів та виробів медичного призначення (копії).

Тема 24. Звітна документація щодо контролю якості лікарських засобів.

Засвоєння порядку та правил оформлення звітної документації з контролю якості ЛЗ. Представлення результатів проведеного контролю якості у відповідних документах.
Доповнити документами: зразки звітної документації (копії).

КЛІНІЧНА ФАРМАЦІЯ ТА ФАРМАЦЕВТИЧНА ОПІКА

Тема 25. Мета, завдання і зміст практики. Основні принципи медичної деонтології та етики.

Структура та принципи роботи аптечного закладу, організація роботи провізора у аптечної установі, оснащення робочого міста провізора. Основні принципи медичної деонтології, етичні норми поведінки провізора в аптеці, взаємини провізора та відвідувача аптеки. Організація консультативно-інформаційної роботи в аптеці.

Тема 26. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні захворювань системи травлення.

Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних препаратів для симптоматичного лікування захворювань системи травлення (печія, закріп, діарея, метеоризм, нудота), інформування пацієнтів про умови раціонального використання ліків, їх поєднання з їжею, правила збереження та ін. Принципи фармацевтичної опіки при відпуску рецептурних препаратів для лікування захворювань системи травлення. Особливості симптоматичного лікування захворювань системи травлення у декретованих категорій відвідувачів аптек.

Тема 27. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні застудних захворювань. Профілактика застуди.

Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних препаратів для симптоматичного лікування застудних захворювань (біль в горлі, кашель, риніт, лихоманка), інформування пацієнтів про умови раціонального використання ліків, їх поєднання з їжею, правила збереження та ін. Принципи фармацевтичної опіки при відпуску рецептурних препаратів для лікування захворювань бронхо-легеневої системи. Особливості симптоматичного лікування застудних захворювань у декретованих категорій відвідувачів аптек. Фармацевтична опіка при профілактиці застудних захворювань

Тема 29. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні суглобового та м’язового болю, болю голови.

Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних препаратів для симптоматичного лікування суглобового та м'язового болю. Принципи фармацевтичної опіки при відпуску рецептурних препаратів для лікування захворювань опорно-рухової системи. Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних та рецептурних препаратів для симптоматичного лікування болю голови. Інформування пацієнтів про умови раціонального використання ліків, їх поєднання з їжею, правила збереження та ін. Особливості симптоматичного лікування больового синдрому у декретованих категорій відвідувачів аптек.

Тема 30. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні травматичних, інфекційних та паразитарних уражень шкіри та її придатків.

Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних препаратів для симптоматичного лікування уражень шкірних покровів: мікротравми (порізи, садни, подряпини), термічні і хімічні ушкодження поверхневих шарів шкіри (опіки, відмороження), герпес губ, поверхневі мікози, акне (вугрова сип), себорея, короста, педикульоз; інформування пацієнтів про умови раціонального використання ліків, їх поєднання з їжею, правила збереження та ін. Принципи фармацевтичної опіки при відпуску рецептурних препаратів для лікування інфекційних захворювань шкіри. Особливості симптоматичного лікування травматичних, інфекційних та паразитарних уражень шкіри та її придатків у декретованих категорій відвідувачів аптек.

Тема 31. Фармацевтична опіка при симптоматичному лікуванні порушень діяльності центральної нервової системи.

Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних препаратів для симптоматичного лікування захворювань нервової системи (тривожні стани, астенія та інсомній); інформування пацієнтів про умови раціонального використання ліків, їх поєднання з їжею, правила збереження та ін. Принципи фармацевтичної опіки при відпуску рецептурних препаратів для лікування порушень діяльності центральної нервової системи. Немедикаментозні методи лікування захворювань нервової системи (тривожні стани, астенія та інсомній). Особливості симптоматичного лікування тривожних станів та інсомній у декретованих категорій відвідувачів аптек.

Тема 32. Фармацевтична опіка при медикаментозному та немедикаментозному лікуванні місцевих розладів кровообігу.

Фармацевтична опіка при відпуску безрецептурних препаратів для симптоматичного лікування місцевих розладів кровообігу (варикозне розширення вен нижніх кінцівок, геморой); інформування пацієнтів про умови раціонального використання ліків, їх поєднання з їжею, правила збереження та ін. Немедикаментозні методи усунення симптомів місцевих розладів кровообігу. Особливості симптоматичного лікування місцевих розладів кровообігу у декретованих категорій відвідувачів аптек.

Тема 33. Фармацевтична опіка при відпуску ОТС-препаратів для усунення та профілактики вітамінної недостатності.

Фармацевтична опіка при відпуску ОТС-препаратів для усунення та профілактики вітамінної недостатності; інформування пацієнтів про умови раціонального використання препаратів, їх поєднання з їжею, правила збереження та ін. Особливості симптоматичного лікування вітамінної недостатності у декретованих категорій відвідувачів аптек.

IV. Виконання індивідуальних завдань. У кінці кожного робочого тижня робляться підсумки та результати спостережень заносяться до аркушу індивідуальних завдань з практики, який обов'язково заповнюється кожного дня з підписом одного з керівників практики. З метою набуття здобувачами вищої освіти під час практики умінь та навичок самостійно розв'язувати виробничі, наукові і організаційні завдання та активізувати їхню

діяльність, розширити світогляд, підвищити ініціативу здобувачам вищої освіти пропонується виконати такі індивідуальні завдання:

Фармацевтичний менеджмент та маркетинг

Завдання 1. Визначити коефіцієнт повноти товарного асортименту по основним фармакотерапевтиним групам ЛЗ: 1 – засоби, що впливають на травну систему і метаболізм; 2 – засоби, що впливають на серцево-судинну систему; 3 – засоби, які застосовують у дерматології; 4 – препарати гормонів для системного застосування (крім статевих гормонів); 5 – засоби, що впливають на нервову систему; 6 – протигельмінтні ЛЗ; 7 – протимікозні ЛЗ. За однією (за вибором) групою провести АВС-аналіз. За результатами досліджень сформувати асортимент лікарських засобів, характерний для кожної аптеки. Виявити вузькі місця асортиментної політики.

Завдання 2. Скласти анкету-характеристику і провести анкетування суб'єктів мініринку (споживачів, ЛПУ) на предмет вимог їх потреб до кількісних і якісних характеристик аналізованої фармако-терапевтичної групи; мотивацію придбання певного лікарського препарату; за даним асортиментом провести вивчення економічної кон'юнктури, для чого проаналізувати такі показники: обсяги замовлень (протягом минулого року); товарні запаси на момент вивчення; фактичну реалізацію.

Клінічна фармація та фармацевтична опіка

Алгоритм підготовки інформаційного повідомлення про ЛП.

При актуалізації ЛП враховуються :

- Частота призначень ЛП лікарями (для рецептурних і безрецептурних ЛП) і затребуваність ЛП пацієнтами (для безрецептурних ЛП).
- Переваги перед препаратами тієї ж групи (фармакологічної, фармако-терапевтичної), що й обраний препарат.
- Широта спектру можливих побічних ефектів ЛП.
- Ступінь інформованості цільової аудиторії (провізорів) про ЛП.
- Наявність/відсутність препарату в аптеці.

У інформаційному повідомленні має бути відображена достатньо повна достовірна інформація про ЛП, яка є необхідною для проведення повноцінного інформування провізорів та здійснення якісної фармацевтичної опіки пацієнтів, що дозволятиме зменшити ризик розвитку побічної дії і підвищити ефективність застосування як даного ЛП, так і у цілому лікарської терапії конкретного захворювання.

В інформаційному повідомленні обов´язково повинна бути відображе-на така інформація:

1. Назва препарату (міжнародна непатентована назва).
2. Торгова назва, фірма-виробник.
3. Фармакологічна група; фармакотерапевтична група.
4. Код АТС.
5. Рецептурна/безрецептурна категорія відпуску.
6. Форми випуску.
7. Фармакодинаміка (спектр фармакологічних ефектів).
8. Фармакокінетика (шляхи надходження ЛП до організму, розподіл, метаболізм, елімінація).
9. Спектр і частота побічних ефектів.
10. Покази до застосування.
11. Протипоказання (абсолютні і відносні).
12. Можливість і особливості застосування у пацієнтів:

А) різних вікових груп (діти, люди похилого віку);

Б) різної статі (чоловіки/жінки);

В) під час особливих фізіологічних станів (вагітність, лактація, клімакс);

Г) за наявності різного ступеня вираженості супутньої патології, яка супроводжується порушенням функції внутрішніх органів (хронічна та/або гостра серцева, судинна, ниркова, печінкова недостатність, дисфункція ендокринних залоз);

13. Можлива взаємодія та вплив на фармакокінетику і фармакодинаміку ЛП:

А) харчових продуктів;

Б) тютюнопаління;

В) вживання алкоголю;

Г) інших ЛП.

14. Література, яка використовувалась для підготовки повідомлення.

NB! Текстовий та ілюстративний матеріал до інформаційного повідомлення додається до робочого зошита практики в електронному вигляді (*Microsoft Office PowerPoint .ppt/.pptx*) і є необхідною умовою для оцінювання роботи студента на практиці.

ВИСНОВКИ щодо проходження навчальної практики з фармацевтичної інформації та фармацевтичної опіки у аптечному закладі (організація практики, засвоєння практичних навичок з проведення фармацевтичної опіки, набуття умінь з проведення інформаційної роботи)

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Дата: «___» 20 __ р.

Опрацювання листів лікарських призначень

Практична ситуація № 1						
ПІБ хворого						
Вік, стать, професія						
Діагноз основний:						
Ускладнення основного захворювання:						
Діагноз супутній:						
№ з/п	Найменування ЛП	Лікарська форма	Доза	Кратність прийому (раз/добу)	Шлях введення	Курс (діб)
1.						
2.						
3. ….						
Аналіз призначеного лікування						
№ з/п	Обгрунтування доцільності призначеної терапії		Фармацевтична опіка лікаря		Фармацевтична опіка пацієнта	
1.						
2.						
3. ….						

V. Перевірка звітних документів виробничої практики та напрацьованих матеріалів.

VI. Підсумкова конференція.

4. ПЕРЕЛІК УМІНЬ ТА ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК, ЯКІ МАЄ НАБУТИ ЗДОБУВАЧ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ

1. Ознайомитися з організацією контролю якості ліків у фармацевтичній установі - базі проходження практики.
2. Ознайомитися з організацією робочого місця провізора-аналітика, проаналізувати його права та обов’язки.
3. Опрацювати законодавчі акти та нормативні документи, що регламентують контроль якості лікарських засобів у фармацевтичній установі.
4. Об’єкти та особливості здійснення контролю якості на конкретному фармацевтичному підприємстві.
5. Проведення вхідного контролю якості лікарських засобів під час оптової та роздрібної реалізації. Засвоїти права та обов’язки уповноваженої особи з контролю якості ЛЗ.
6. Контроль якості води очищеної. Визначити основні показники якості води в залежності від її призначення. Результати проведених досліджень занотувати у відповідних документах.
7. Методики приготування реактивів, еталонних, буферних та титрованих розчинів.
8. Визначення органолептичних показників якості фармацевтичної продукції.
9. Аналітична частина регламенту виробництва та порядок постадійного контролю якості лікарських засобів згідно з технологічною схемою виробництва.
10. Відбір проб і зразків для проведення аналізу.

11. Контроль якості вихідних, проміжних продуктів, сировини та матеріалів, призначених для виробництва готової продукції.
12. Контроль якості ЛЗ згідно розділу технологічного регламенту «Контроль виробництва» та «Характеристика готової продукції».
13. Аналіз готової продукції виробництва згідно з МКЯ.
14. Порядок оформлення сертифікату якості виробника.
15. Прозорість та ступінь каламутності рідин.
16. Ступінь забарвлення рідин.
17. Визначення pH середовища розчинів потенціометричним та колориметричним методами.
18. Визначення домішок в субстанціях та лікарських засобах.
19. Ідентифікація субстанцій та діючих речовин в лікарських засобах хімічними, фізичними та фізико-хімічними методами.
20. Визначення кількісного вмісту діючих речовин (в субстанціях, лікарських препаратах аптечного та промислового виробництва, внутрішньоаптечних заготовках) з використанням хімічних, фізичних та фізико-хімічних методів.
21. Оволодіти методиками проведення фармако-технологічних випробувань таблеток та капсул.
22. Проведення фармако-технологічних випробувань в лікарських препаратах: таблетках, капсулах, ін'єкційних розчинах, очних краплях, мазях та ін.
23. Контроль якості фармацевтичної продукції внутрішньоаптечного виготовлення згідно наказу МОЗ України № 812.
24. Експрес-аналіз фармацевтичної продукції в умовах аптеки.
25. Інтерпретація результатів проведеного контролю якості лікарських засобів.
26. Належне зберігання лікарських засобів, виробів медичного призначення та лікарської рослинної сировини в фармацевтичній установі.
27. Оформлення результатів проходження виробничої практики в відповідній документації.

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі виробничої практики застосовуються методи:

- за джерелом знань (виокремлюють словесні, наочні й практичні методи, тому що інших джерел, крім слова, образу й досвіду, не існує);

- за відповідним етапом навчання, на кожному з яких розв'язують специфічні завдання (орієнтація на методи підготовки тих, кого навчають, до вивчення матеріалу, що передбачає пробудження інтересу, пізнавальної потреби, актуалізацію базових знань, необхідних умінь і навичок; та методи вивчення нового матеріалу; та методи конкретизації й поглиблення знань, набування практичних умінь і навичок, які сприяють використанню пізнаного; та методи контролю й оцінки результатів навчання);

- за способом керівництва навчальною діяльністю безпосередні або опосередковані (виокремлюють методи пояснення керівника практики й різноманітні методи організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти);

- за логікою навчального процесу (опора на індуктивні й дедуктивні, аналітичні й синтетичні методи);

- за дидактичними цілями виокремлюють методи організації діяльності тих, кого навчають, методи стимулювання діяльності, методи перевірки й оцінки.

6. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

При проходженні виробничої практики контрольні заходи включають *поточний і підсумковий контроль*.

Поточний контроль виробничої практики здійснюється щоденно безпосереднім керівником практики від бази практики шляхом оцінювання практичних навичок. Поточний контроль включає перевірку практичних навичок та вмінь, передбачених програмою практики. Оцінювання поточної навчальної діяльності здобувачів вищої освіти із виробничої практики проводиться за 4-ри бальною (традиційною) шкалою, яка конвертується в бали.

Формою **підсумкового контролю** відповідно до навчального плану є *диференційований залік.*

Підсумковий контроль проводиться у письмовій формі з метою оцінювання результатів проходження виробничої практики. Форма проведення підсумкового контролю є стандартизованою, включає відповідь на питання, що виносяться на підсумковий контроль. До підсумкового контролю допускаються здобувачі вищої освіти, які оволоділи практичними навичками, представили звітну документацію та набрали кількість балів, не меншу за мінімальну (70 балів).

Підведення підсумків виробничої практики здійснюється при наявності звітних документів, передбачених програмою з практики.

Наступного дня після завершення виробничої практики здобувачі вищої освіти-практиканти здають керівнику практики всі звітні документи для їх попередньої оцінки. Упродовж 10 днів після завершення практики на кафедрі відбувається підсумковий залік, на якому здобувачі вищої освіти перед комісією захищають матеріали практики. Комісія призначається рішенням кафедри і складається з завідуючого кафедрою, провідного спеціаліста даного напрямку та керівника практики від кафедри.

На заліку присутні всі здобувачі вищої освіти-практиканти.

Для підведення підсумків практики та кінцевої оцінки роботи здобувачів вищої освіти-практикантів керівник практики інформує комісію про фактичні терміни початку та завершення роботи, склад групи здобувачів вищої освіти, які пройшли практику, їх дисципліну, а також з інших питань організації та проведення практики. До захисту практики допускаються здобувачі вищої освіти, які повністю виконали завдання програми практики та вчасно оформили звітну документацію.

При кінцевій оцінці результатів практики враховується попередня оцінка керівників від бази практики і від кафедри та результати захисту підсумкової роботи практики.

Оцінка за практику заноситься керівником від університету до індивідуального завдання на практику, індивідуального плану здобувача вищої освіти і заліково-екзаменаційної відомості.

7. СХЕМА НАРАХУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ:

Бали з виробничої практики незалежно конвертуються як в шкалу ECTS, так і в 4-бальну (національну) шкалу за абсолютними критеріями, які наведено нижче у таблиці:

Бали з навчальної практики	**Оцінка за 4-ри бальною шкалою**	**Критерії оцінювання засвоєння здобувачем вищої освіти практичних навичок та вмінь**
Від 90 до 100 балів	5	наявні всі необхідні документи з практики з усіма реквізитами; звіт написано самостійно з дотриманням формальних вимог; завдання практики виконані і висвітлені повністю; здобувачем вищої освіти продемонстрований високий рівень обґрунтування власних ідей, висновків, творчий підхід; звіт захищено успішно та отримано відповіді на запитання зі звіту.
Від 75 до 89 балів	4	наявні всі необхідні документи з практики, проте деякі реквізити відсутні; звіт написано самостійно, але деякі формальні вимоги порушені; завдання практики виконані і висвітлені не всебічно; здобувачем вищої освіти продемонстрований високий рівень обґрунтування власних ідей, висновків, проте вони суперечливі чи взаємовиключні; звіт захищено успішно, із зауваженнями.
Від 60 до 74 балів	3	наявні всі необхідні документи з практики, проте деякі реквізити відсутні чи зазначені недостовірні дані; звіт засновано на плагіаті без використання посилань та/або деякі формальні вимоги порушені чи недотримані взагалі; завдання практики виконані і висвітлені не в повному обсязі; здобувач вищої освіти продемонстрував схильність до механічної компіляції чужих ідей, висновків, вони суперечливі чи взаємовиключні; звіт ледве захищено через малоадекватні відповіді на запитання для захисту.
Від 59 до 35 балів	2	відсутні один чи більше документів з практики, деякі реквізити відсутні чи зазначені недостовірні дані; звіт повністю засновано на плагіаті без використання посилань та/або багато формальних вимог порушено чи недотримано взагалі; завдання практики пророблені і висвітлені не належним чином; здобувач вищої освіти продемонстрував схильність до механічної компіляції чужих ідей, висновків, вони суперечливі, взаємовиключні і можуть бути майже не пов’язаними з матеріалами практики; звіт не захищено через неадекватні відповіді на запитання для захисту і слабку орієнтацію в матеріалах звіту.
Від 34 до 1 балів	2	з обов’язковим повторним курсом.

8. ВИМОГИ ДО ЗВІТУ

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми та індивідуального завдання. Форма звітності – письмовий звіт, підписаний і оцінений безпосередньо керівником практики. Письмовий звіт разом з іншими документами й матеріалами практики подається на рецензування керівнику практики від кафедри.

Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики та індивідуального завдання, висновки і пропозиції.

Звіт повинен дати чітке уявлення про ступінь самостійності здобувача вищої освіти при виконанні тієї чи іншої роботи. На початку звіту слід охарактеризувати організацію роботи конкретною аптеки в цілому та організацію консультативно-інформаційної роботи в ній, навести приклади етичних та деонтологічних аспектів роботи провізора, а також знайомства з психологічними аспектами взаємовідносин між провізором та пацієнтом.

Звіт оформлюється згідно з єдиним стандартом щодо оформлення документації, повинен бути надрукований (без помилок та виправлень) з одного боку білого паперу формату А4 (210х297 мм). Аркуш звіту повинен мати поля: ліворуч – 25 мм, верхнє – 20 мм, праворуч – 15 мм, нижнє – 20 мм.

Основними звітними документами з виробничої практики є:

1. Титульна сторінка.

2. Індивідуальне завдання на практику. (У кінці кожного робочого тижня робляться підсумки та результати спостережень заносяться до аркуша індивідуального завдання з практики, яке обов'язково заповнюється кожного дня з підписом одного з керівників практики. Цей вид роботи надає здобувачам вищої освіти можливість відчуття задоволення від досягнення мети. Таким чином здобувачі вищої освіти вчаться планувати свій час та досягати мети).

3. Основна частина (звіт про конкретну виконану роботу згідно з програмою практики):

У період практики на робочому місці провізора аптеки здобувачі щодня описують по 1 темі програми практики, виконують індивідуальні завдання (у разі, якщо вони передбачені програмою практики).

У період практики на робочому місці провізора аптеки здобувачі щодня описують в звіті три практичні ситуації з фармацевтичної опіки (2 – при відпуску безрецептурних препаратів, 1 – при відпуску рецептурного препарату) і пропонують свої шляхи їх вирішення. Здобувач вищої освіти повинен аргументувати вибір того чи іншого препарату, використовуючи теоретичні знання і вміння, отримані при вивченні дисципліни «Клінічна фармація та фармацевтична опіка» та інших дисциплін. Ситуація повинна бути коротко описана з чітким викладом суті проблеми і дій провізора з її вирішення, за можливістю згідно Наказу МОЗ України №875 від 11.10.2013 р. «Про затвердження протоколів провізора (фармацевта)», який регламентує взаємодію провізора з пацієнтом/представником пацієнта при відпуску лікарських препаратів.

Для обґрунтування прийнятого рішення щодо вибору того або іншого препарату здобувач може керуватися довідниками з лікарських препаратів, літературою з внутрішніх хвороб, навчальними посібниками з клінічної фармації і всією доступною довідковою літературою, що є в аптеці. Також у період практики здобувачі придбають навички пошуку препаратів-аналогів та порівняння їх з оригінальними препаратами, які є в асортименті аптеки.

Крім цього, здобувачі повинні відпрацювати алгоритм відпуску лікарських засобів, на які поширюється дія проекту щодо запровадження державного регулювання цін на лікарські засоби для лікування осіб з гіпертонічною хворобою.

Звіт про проходження практики заповнюють щодня після закінчення роботи і зберігають в аптеці. Він повинен бути доступний керівнику практики від кафедри в будь-який час робочого дня. По закінченню практики звіт необхідно завірити підписом керівника

аптеки та печаткою установи. У разі відсутності підпису та печатки аптеки до складання підсумкового модульного контролю здобувачі не допускаються.

Наприкінці звіту наводяться висновки про проходження практики, у яких здобувач дає оцінку її позитивним і негативним сторонам, пропозиції щодо поліпшення практики. Установою, в якому проходила практика, висновки не завіряються.

3. Висновки і пропозиції.

4. Додатки.

5. Презентації з практики.

Орієнтовна оцінка видів діяльності

№	Види діяльності	Бали
1	Оформлений звіт	**60**
2	Виконані індивідуальні завдання	**30**
4	Презентація або фотозвіт	**10**
	Всього	**100**

Загальна оцінка з практики є сумарною оцінкою за видами її діяльності. Якщо один з видів діяльності оцінено в 0 балів, то й загальна оцінка з практики виставляється – 0 балів.

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВИНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Фармацевтичний менеджмент та маркетинг

1. Значення та поняття менеджменту. Еволюція управлінської теорії.
2. Підходи до управління. Функції управління.
3. Рівні управління. Управління фармацевтичною службою в Україні. Зарубіжні механізми управління.
4. Поняття організації в теорії менеджменту. Характеристика організацій, їх внутрішнє середовище.
5. Зовнішнє середовище організації. Фактори прямої та непрямої дії. Вплив зовнішніх факторів на діяльність фармацевтичних підприємств.
6. Законодавчі акти, що регулюють діяльність аптечних підприємств в Україні.
7. Складові успішної діяльності організації.
8. Організація праці керівника. Здібності менеджера. Само менеджмент.
9. Обов’язки завідувача аптеки та його заступника.
10. Система методів управління в фармації.
11. Організаційні методи управління (підбір, розстановка та робота з кадрами; організаційне нормування, організаційне планування, організаційне розпорядження, організаційний аналіз, організаційне проектування).
12. Соціально-психологічні стилі керівництва колективами аптек.
13. Стратегічне планування, складові процесу (місія і мета фармацевтичного підприємства, вплив зовнішнього і внутрішнього середовища на процес планування, аналіз альтернатив і вибір стратегії). Управління реалізацією стратегічного плану, його оцінка.
14. Організація як функція управління. Види організаційних структур.
15. Теорії мотивації. Мотивація в системі аптечних підприємств.
16. Контроль як функція управління, його сутність, види, етапи. Складові ефективного контролю.
17. Поняття і класифікація управлінських рішень. Моделі, методи і підходи до прийняття рішень. Етапи прийняття раціонального рішення.
18. Делегування повноважень, відповідальність.

19. Комунікації, їх види. Елементи і етапи комунікаційного процесу. Перешкоди у організаційних комунікаціях, шляхи підвищення ефективності комунікацій.
20. Організаційні форми управлінських комунікацій (збори та наради, ділові бесіди, телефонні розмови, прийом відвідувачів тощо).
21. Значення діловодства для ефективного управління.
22. Документообіг в аптечних підприємствах, його види.
23. Складання і оформлення ділових паперів. Реєстрація документів, контроль за їх виконанням.
24. Збереження документів. Експертиза цінності документів.
25. Інформаційно-управлінські системи (ІУС) у плануванні та контролі.
26. Автоматизовані системи управління (АСУ), автоматизовані інформаційно-пошукові системи (АІПС) у фармації.
27. Поняття підприємництва. Принципи, види, організаційні форми, державна реєстрація підприємництва. Особливості підприємницької діяльності у фармації.
28. Державне регулювання і державна підтримка підприємництва.
29. Підприємницький договір (угода).
30. Планування підприємництва — бізнес-план, його призначення і структура

Фармацевтична хімія

1. Структура та функції державної системи забезпечення та контролю якості лікарських засобів.
2. Фармацевтичний аналіз та його значення для забезпечення якості фармацевтичної продукції.
3. Фармакопейний аналіз.
4. Обов’язки та права провізора-аналітика.
5. Законодавчі акти, що регулюють контроль якості ліків в Україні.
6. Державна фармакопея України, її структура та зміст.
7. Нормативно-технічна документація, яка регламентує контроль якості лікарських засобів промислового виробництва.
8. Нормативно-технічна документація, яка регламентує контроль якості лікарських засобів аптечного виготовлення.
9. Вхідний контроль якості лікарських засобів під час оптової та роздрібної торгівлі.
10. Права та обов’язки уповноваженої особи. Порядок оформлення документів щодо вхідного контролю.
11. Порядок взаємодії з органами державного фармацевтичного контролю.
12. Основні критерії фармацевтичного аналізу: специфічність та чутливість.
13. Приготування титрованих розчинів та встановлення титру.
14. Еталонні розчини та їх використання в фармацевтичному аналізі.
15. Визначення прозорості та ступеня каламутності рідин.
16. Визначення ступеня забарвлення рідин.
17. Аналіз води очищеної та води для ін’єкцій. Основні показники якості.
18. Випробування на чистоту води очищеної в контейнерах.
19. Визначення домішки нітратів у воді очищеній.
20. Визначення домішки сульфатів у воді очищеній.
21. Визначення домішки хлоридів у воді очищеній.
22. Визначення домішки солей амонію в воді очищеній.
23. Визначення домішок кальцію і магнію в воді очищеній.
24. Визначення домішки речовин, що окиснюються, в воді очищеній.
25. Аналіз води високоочищеної.
26. Показники якості субстанції згідно загальної статті ДФУ «Субстанції».
27. Випробування субстанцій на чистоту.
28. Випробування на граничний вміст домішок в лікарських засобах згідно ДФУ.

29. МКЯ виробника фармацевтичної продукції.
30. Фармако-технологічні випробування для лікарської форми «Таблетки», їх значення та суть.
31. Фармако-технологічні випробування для лікарської форми «Капсули», їх значення та суть.
32. Визначення однорідності маси для одиниці дозованого лікарського засобу.
33. Визначення однорідності вмісту діючої речовини в одиниці дозованого лікарського засобу.
34. Визначення вмісту етанолу в рідких лікарських засобах.
35. Фармако-технологічні випробування для лікарської форми «Лікарські засоби для парентерального застосування», їх значення та суть.
36. Визначення показника «Об'єм, що витягається».
37. Фармако-технологічні випробування для лікарської форми «Очні лікарські засоби», їх значення та суть.
38. Використання фізичних методів аналізу при проведенні контролю якості вихідних, проміжних продуктів, сировини, матеріалів, призначених для виробництва готової продукції.
39. Використання фізико-хімічних методів аналізу при проведенні контролю якості вихідних, проміжних продуктів, сировини, матеріалів, призначених для виробництва готової продукції.
40. Використання хімічних методів аналізу при проведенні контролю якості вихідних, проміжних продуктів, сировини, матеріалів, призначених для виробництва готової продукції.
41. Якісні реакції на катіони, аніони, функціональні групи та їх використання для ідентифікації субстанцій та діючих речовин в лікарських засобах.
42. Фізичні методи ідентифікації субстанцій.
43. Визначення pH середовища розчину згідно вимог ДФУ.
44. Визначення показника заломлення та його використання для визначення чистоти та кількісного вмісту діючої речовини.
45. Поляриметрія та її використання для ідентифікації, випробувань на чистоту та визначення кількісного вмісту діючої речовини.
46. УФ-спектрофотометрія та її використання для ідентифікації, випробувань на чистоту та визначення кількісного вмісту діючої речовини.
47. Використання ІЧ- спектрофотометрії в фармацевтичному аналізі.
48. Фотоколориметрія та її використання в фармацевтичному аналізі.
49. Класифікація методів хроматографії: тонкошарова хроматографія, рідинна та газова хроматографія, іонообмінна хроматографія та інші; їх використання при проведенні контролю якості лікарських засобів.
50. Використання методів кислотно-основного титрування в водному та неводному середовищах у фармацевтичному аналізі.
51. Використання титриметричних редокс-методів у фармацевтичному аналізі.
52. Використання титриметричних методів осадження в фармацевтичному аналізі.
53. Використання методів комплексонометричного титрування в фармацевтичному аналізі.
54. Суть гравіметрії та її використання в фармацевтичному аналізі.
55. Види внутрішньоаптечного контролю лікарських засобів відповідно до вимог діючого наказу МОЗ України.
56. Органолептичний контроль лікарських форм.
57. Фізичний контроль лікарських форм.
58. Хімічний контроль лікарських форм.
59. Контроль лікарських засобів аптечного виготовлення при відпуску.
60. Основні вимоги до якісного та кількісного експрес-аналізу лікарських форм.
61. Аналіз внутрішньоаптечних заготівок: концентратів, напівфабрикатів.
62. Способи визначення концентрації спирту етилового.
63. Особливості внутрішньоаптечного контролю лікарських засобів для новонароджених.
64. Особливості внутрішньоаптечного контролю лікарських засобів для дітей до 1 року.

65. Вимоги до упорядкування і експлуатації приміщень для зберігання фармацевтичної продукції.
66. Загальні вимоги до організації зберігання лікарських засобів та виробів медичного призначення.
67. Особливості зберігання лікарських засобів, які вимагають захисту від світла.
68. Особливості зберігання лікарських засобів, які вимагають захисту від вологи.
69. Особливості зберігання лікарських засобів, які вимагають захисту від вивітрювання (випаровування).
70. Особливості зберігання лікарських засобів, які вимагають захисту від дії підвищеної або зниженої температури.
71. Особливості зберігання пахучих та барвних лікарських засобів.
72. Особливості зберігання лікарської рослинної сировини.
73. Особливості зберігання готових лікарських форм.
74. Особливості зберігання лікарських засобів та виробів медичного призначення з урахуванням їх термінів призначення.
75. Зберігання виробів медичного призначення.
76. Заходи, які проводяться при виявленні лікарських засобів з простроченим терміном придатності.
77. Заходи, які проводяться для виявлення та запобігання розповсюдження фальсифікованих та субстандартних лікарських засобів.

10. Рекомендована література

Основна

1. *Державна* Фармакопея України / Державне підприємство “Науково-експертний фармакопейний центр”. — 1-е вид. — Харків.: РІРЕГ, 2001. — 556 с. — Доповнення 1. — 2004. — 520 с. — Доповнення 2. — 2008. — 620 с.
2. *Ніжник Г.П.* Фармацевтична хімія: підручник. — К.: ВСВ “Медицина”, 2010. — 352 с.
3. Мнушко З.М., Дихтярева Н.М. Менеджмент і маркетинг у фармації ч.1, ІІ. Маркетинг у фармації. Підручник для фарм. вузів і факультетів / під ред. З.М. Мнушко. – Харків „Основа” в-во НФаУ, 2007. – 288 с.
4. Державна фармакопея України. – 1-е вид., Доповнення 3. – Х.: Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2009. – 280 с.
5. Державна Фармакопея України / ДП «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів». – 1-е вид. – Доповнення 4. – Харків: Державне підприємство «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2011. - 540 с.
6. Клінічна фармація: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В.П. Черних, І.А. Зупанця, І.Г. Купновицької. – Х. : НФаУ : Золоті сторінки, 2013. – 912 с.
7. Наказ МОЗ України № 41 від 19.01.2017 р. "Про затвердження Переліку лікарських засобів, дозволених для застосування в Україні, які відпускаються без рецептів з аптек та їх структурних підрозділів".
8. index® – довідник еквівалентності лікарських засобів: спеціалізоване медичне видання для фахівців / за ред. І. А. Зупанця, В. П. Черниха. – 3-е вид., допов. та перероб. – Київ : Фармацевт Практик, 2019. – 832 с.
9. Клінічна фармація : підручник / за ред. В. П. Черних, І. А. Зупанця, І. Г. Купновицької. – Харків : НФаУ : Золоті сторінки, 2013. – 912 с.
10. Про затвердження Переліку лікарських засобів, дозволених для застосування в Україні, які відпускаються без рецептів з аптек та їх структурних підрозділів : наказ

МОЗ України від 18.04.2019 р. № 876 // Офіційний вісник України. – 2019. – № 46. – С. 19.
11. Протоколи провізора (фармацевта) / розроб. В. П. Черних [та ін.] ; за ред. В. П. Черних, І. А. Зупанця, О. М. Ліщишиної. – Харків : Золоті сторінки, 2014. – 232 с.
12. Симптоми та синдроми в практичній фармації: принципи терапії : навч. посіб. / І. А. Зупанець [та ін.] ; за ред. І. А. Зупанця, А. А. Котвіцької. – Харків : Золоті сторінки, 2018. – 96 с.
13. Фармацевтична опіка : практ. посіб. / І. А. Зупанець [та ін.] ; за ред. І. А. Зупанця, В. П. Черниха. – Київ : Фармацевт Практик, 2018. – 224 с.

Допоміжна

1. Наказ МОЗ України № 44 від 16.03.93 р. «Про організацію зберігання в аптечних установах різних груп лікарських засобів та виробів медичного призначення».
2. Демчук М.Б. Особливості викладання менеджменту та маркетингу у фармації в умовах кредитно-модульної системи навчання / Демчук М.Б. // Медична освіта. - 2014. - №1. – С. 29-10.
3. Наказ МОЗ України № 360 від 19.07.2006 р. “Про затвердження Правил виписування рецептів та вимог-замовлень на лікарські засоби і вироби медичного призначення, порядку відпуску лікарських засобів і виробів медичного призначення з аптек та їх структурних підрозділів, інструкції про порядок зберігання, обліку та знищення рецептурних бланків та вимог замовлень”.
4. Наказ МОЗ України № 197 від 07.09.93 р. “Про затвердження Інструкції по приготуванню в аптеках лікарських форм з рідким дисперсійним середовищем”.
5. Наказ МОЗ України № 812 від 17.10.2012 р. «Про затвердження Правил виробництва (виготовлення) лікарських засобів в умовах аптеки».
6. Наказ МОЗ України № 275 від 15.05.2006 р. «Інструкція із санітарно-протиепідемічного режиму аптечних закладів».

Інформаційні ресурси

1. Сайт Державного реєстру лікарських засобів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.drlz.com.ua/ (дата звернення: 06.11.2019).
2. Верховна Рада України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rada.gov.ua.
3. Міністерство охорони здоров'я України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua.
4. Спеціалізоване медичне інтернет-видання для лікарів, провізорів, фармацевтів, студентів медичних та фармацевтичних вузів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.morion.ua.
5. Всесвітня організація охорони здоров'я. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.who.int.
6. Фармацевтична енциклопедія. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pharmencyclopedia.com.ua.
7. http://www.iso.org/iso/home.html - офіційний сайт Міжнародної організації зі стандартизації;
8. http://www.irca.org/ - офіційний сайт Міжнародного Реєстру сертифікованих аудиторів;
9. Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws.
10. Нормативно-директивні документи МОЗ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mozdocs.kiev.ua/.
11. Compendium online. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://compendium.com.ua/bad/.

ДОДАТОК 1

Зразок оформлення першої сторінки звіту про виконання практики

ПІВНЗ «МІЖНАРОДНИЙ КЛАСИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПИЛИПА ОРЛИКА»

ЗВІТ

Здобувача вищої освіти _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Групи _____

Спеціальність _____

про виконання програми _____практики
(вид практики)

Освітній рівень _____

База практики _____
(повна назва)

Керівник практики
від бази практики

_____
(посада, прізвище, ініціали)

Керівник практики від
закладу вищої освіти

_____
(посада, прізвище, ініціали)

Звіт захищений
«_____» _____202___р.

_____
(підпис)

Миколаїв – 202__

ДОДАТОК 2

ПЗВО «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика»

Індивідуальне завдання на практику

_____
(вид і назва практики)

Здобувач вищої освіти _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Факультет _____

Кафедра _____

Освітній рівень _____

Спеціальність (напрям підготовки)_____
(назва)

_____ курс, група _____

Календарний план проходження практики

№ з/п	Завдання	Строк виконання завдання	Примітка
1	2	3	4

Керівники практики:

від ПЗВО «МКУ ім. Пилипа Орлика» _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

від підприємства, організації, установи _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

Здобувач вищої освіти _____
(прізвище, ім'я, по батькові)
Прибув (ла) на підприємство, організацію, установу
Печатка
підприємства, організації, установи „___" _____ 20___ року

_____
(підпис) (посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув (ла) з підприємства, організації, установи
Печатка
Підприємства, організації, установи "___" _____ 20___ року

_____
(підпис) (посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Відгук і оцінка роботи здобувача вищої освіти на практиці

_____
(назва підприємства, організації, установи)
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Керівник практики від підприємства,
організації, установи _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)
Печатка «_____» _____ 20 __ року

Висновок керівника практики від ПЗВО «МКУ ім. Пилипа Орлика»
про проходження практики

_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

Дата складання заліку „____"_____20____року
Оцінка:
за національною шкалою_____
(словами)
кількість балів _____
(цифрами і словами)
за шкалою ECTS _____
Керівник практики від ПЗВО «МКУ ім. Пилипа Орлика»

_____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

***Примітка**: Індивідуальне завдання – перший аркуш у звіті студента (двосторонній при роздрукуванні)*

ДОДАТОК 3

Місце кутового штампа
МКУ ім. Пилипа Орлика

КЕРІВНИКУ

_____
_____
_____

_____

_____

НАПРАВЛЕННЯ НА ПРАКТИКУ
/є підставою для зарахування на практику/

Згідно з угодою від „___” _____ 20___ року № ___, яку укладено з
_____
_____
(повне найменування підприємства, організації, установи)

направляємо на практику здобувачів вищої освіти ____ курсу, які навчаються за напрямом підготовки (спеціальністю)
_____
_____
Назва практики _____

Строки практики з „___” _____ 20___ року
по „___” _____ 20 ___ року

Керівник практики від кафедри _____
_____
(посада, прізвище, ім’я, по батькові)

ПРІЗВИЩА, ІМЕНА ТА ПО БАТЬКОВІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____
_____

М.П. Керівник практики МКУ ім. Пилипа Орлика _____ _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

ДОДАТОК 4

Звіт керівника практики

ЗВІТ

_____

щодо керівництва _____ практикою здобувачів вищої освіти ____ курсу кафедри _____ факультету _____

Відповідно до наказу ректора МКУ ім. Пилипа Орлика мною з _____ до _____ 20__ року здійснювалося керівництво навчально-ознайомчою практикою здобувачів вищої освіти у таких закладах (установах) _____

_____

_____

Всього під моїм керівництвом практику проходило _____ здобувачів вищої освіти.

Мною проведено ____ індивідуальних консультацій та ____ групових.

Загальна характеристика та оцінка роботи здобувачів вищої освіти

_____

_____

_____

Підсумкова оцінка здобувачів вищої освіти за навчально-ознайомчу практику:

_____

_____

_____

Практика засвідчила, що під час підготовки здобувачів вищої освіти необхідно звернути увагу на

_____

_____

_____

Загальні зауваження та пропозиції щодо організації та проведення навчально-ознайомчої практики

_____

_____

_____

Підпис _____

Дата _____

Ознайомлення з базою проходження виробничої практики

1. Вид аптеки (державна, приватна, міжлікарняна та ін.)

_____

_____

2. Графік роботи

_____

_____

3. Найближчі заклади охорони здоров'я (аптеки, лікарні, поліклініки та ін.), їх профіль

_____

_____

_____

4. Проходження інструктажу з техніки безпеки:

_____

_____

(прізвище, ім'я, по-батькові, посада особи, яка проводила інструктаж) (підпис)

5. Організація роботи провізора «за першим столом»:

-обладнання робочого місця, його обов'язки в даній аптечній організації

_____

_____

- наявність основних діючих наказів та ін. нормативної документації МОЗ України, інформаційних матеріалів та довідкової літератури (в т.ч. *Наказ МОЗ України «Перелік безрецептурних препаратів, дозволених до застосування в Україні», Протоколів провізора (фармацевта)* та ін.)

_____

_____

_____

_____

_____

_____

6. Особливості організації консультативно-інформаційної роботи в даній аптеці:

-організація роботи з профілактики та моніторингу можливої побічної дії лікарських препаратів

-приклад інформаційного листа (інформаційного повідомлення) про лікарський препарат, який вперше надійшов в аптеку

7. Знайомство з етичними і деонтологічними аспектами роботи провізора (необхідність і роль медичної етики та деонтології в процесі спілкування провізора і відвідувача аптеки, провізора і лікаря)

8. Знайомство з психологічними аспектами взаємовідносин між провізором та пацієнтом (які фактори найбільш впливають на ефективність терапії)

Додаток 2

Зразок заповнення звіту (приклади проведення фармацевтичної опіки відвідувачів аптеки, які здійснювалися самостійно (п. 9 Звіту)

№ з/п	Практична ситуація	Дії провізора	Аналіз ситуації, рішення, яке Ви прийняли, рекомендації
1.	Молода жінка звернулася до аптеки з проханням порекомендувати лікарський препарат для лікування зубного болю	Провізором було рекомендовано та відпущено лікарський препарат Німесулід, гранули для оральної суспензії	Німесулід, гранули для оральної суспензії – це рецептурний препарат, провізор не може рекомендувати та відпускати його без рецепту лікаря. Перед рекомендацією та відпуском лікарського препарату у відвідувачки потрібно було запитати: 1. Для кого придбають лікарський препарат (дитина, вагітна жінка, літня людина)? 2. Як давно турбує зубний біль? 3. Чи супроводжується зубний біль головним болем, підвищенням температури тіла, ознобом тощо? 4. При наявності загрозливих симптомів – **терміново** звернутись до лікаря-стоматолога! 5. Чи мають місце в анамнезі захворювання ШКТ, ССС тощо? Доцільно порекомендувати для симптоматичного лікування зубного болю лікарський препарат з ібупрофеном. Також можна порадити полоскання ротової порожнини теплим розчином харчової соди або настоєм шавлії. Проте **обов'язково** зазначити: якщо зубний біль не минає протягом 2-3 годин або посилюється, необхідно звернутися до лікаря-стоматолога (не використовувати знеболювальні препарати менш ніж за 3 години до візиту до лікаря, оскільки це може ускладнити встановлення діагнозу)
2	Чоловік зве-рнувся до аптеки з проханням відпустити лікарський препарат для лікування висипань у ділянці губ	Провізор за-дав питання: "Чи використовували Ви коли-небудь препарати з ацикловіром?". Після позитивної відповіді відпущено препарати Герпевір таблетки по 200	Препарат Герпевір таблетки по 200 мг – є рецептурним, тому відпускати його без рецепту лікаря не можна. Герпевір мазь належить до безрецептурних препаратів, але перед її відпус-ком було б доцільно задати такі питання: 1. Для кого придбають лікарський препарат (вагітна жінка, дитина, літня людина тощо)? 2. Як давно з'явились висипання? 3. Чи супроводжуються вони підвищенням температури тіла,

		мг та Герпевір мазь	погіршенням загального стану, тощо? 4. Чи спостерігається поширення висипань на інші ділянки тіла та слизові оболонки? 5. При наявності одного або декількох загрозливих симптомів **терміново** звернутись до лікаря! 6. Чи був раніше ***позитивний*** ефект від лікування ацикловіром? 7. Чи має місце прийом інших лікарських препаратів (ГКС, антибактеріальні, противірусні тощо)? Доцільно дати рекомендації: суворо дотримуватись правил особистої гігієни (не видавлювати та не торкатись висипань, до та після нанесення мазі ретельно мити руки, користуватись окремим рушником, посудом); наносити мазь приблизно з 4-годинними інтервалами, за винятком нічного часу. Якщо захворювання триває більше 10 днів або з'явились загрозливі симптоми – **терміново** звернутись до лікаря за консультацією!
	Відвідувач звернувся з рецептом на відпуск лікарського препарату Цефподоксім (Cefpodoxime) таблетки по 200 мг	Провізором відпущено препарат Цефподоксім таблетки по 200 мг	Перед відпуском лікарського препарату у відвідувача потрібно було запитати: 1. Для кого придбають препарат (самому відвідувачу аптеки, його дитині, дружині тощо)? 2. Чи застосовувався раніше цей антибактеріальний препарат та з якого приводу? 3. Чи не відзначалось будь-яких алергічних реакцій на прийом лікарських препаратів? 4. Чи застосовує пацієнт у даний час інші антибактеріальні препарати? 5. Під час лікування антибіотиками доцільно застосовувати прота пребіотики для нормалізації мікрофлори кишечника. Тому було б доцільно разом з антибіотиком запропонувати до відпуску ще й, наприклад, лінекс. Варто дати рекомендації: курс антибіотикотерапії повинен бути пройдений повністю з дотриманням точ-ного дозування; антибіотик треба запивати тільки водою; правильне харчування (виключення продуктів,

			які дають навантаження на ШКТ. Смажені, жирні, солоні, копчені, молочні продукти та тонізуючі напої краще не вживати, алкогольні напої категорично заборонені. **Обов'язково** зазначити: якщо на 2-3ю добу не спостерігаються симптоми покращення (зниження температури тіла тощо) – треба звернутися до лікаря для заміни антибактеріального препарату!

Додаток 3

Зразок заповнення звіту (приклад рецепту на лікарський препарат для лікування особи з артеріальною гіпертензією та проведення фармацевтичної опіки (п. 11 Звіту)

Рецепт	Rp.: Tab. Enalaprili 5 D.t.d. N 20 S. По 1 табл. 1 раз на добу
Правильність виписування рецепта	Доза лікарського препарату прописана некоректно: замість – 5 - має бути прописано 5 mg або 0,005
Відповідність призначеної дози ЛП	У бесіді з відвідувачем встановлено, що препарат призначено для початкового лікування артеріальної гіпертензії, тому доза 5 мг (мінімальна доза еналаприлу) призначена вірно
Інформація щодо особливостей застосування ЛП:	
- режим дозування	5 мг 1 раз на добу з подальшою корекцією дози (при необхідності)
- умови прийому	Таблетки можна приймати незалежно від вживання їжі
- термін лікування	Лікарський засіб призначено вперше, тому слід звернутися до лікаря через 2-3 тижні з метою визначення ефективності лікування, і в подальшому після досягнення цільового рівня АТ – кожні 6-12 місяців
- правила зберігання	Зберігати в недоступному для дітей, сухому, захищеному від світла місці при температурі від 15 до 25 °С
Застереження при застосуванні:	
- особливості прийому ЛП у декретованого контингенту	Препарат протипоказаний дітям до 12 років, під час вагітності та у період лактації
- побічні ефекти ЛП	*З боку нервової системи і психіки:* головний біль, депресія *З боку органів зору:* затуманення зору *З боку серцево-судинної системи:* запаморочення, гіпотензія (особливо після прийому першої дози), біль за грудиною, порушення ритму, стенокардія, тахікардія *З боку дихальної системи:* кашель, задишка *З боку травного тракту:* нудота, діарея, абдомінальний біль, зміна смаку *З боку шкіри та підшкірної тканини:* висипання, підвищена чутливість/ангіоневротичний набряк обличчя, кінцівок, губ, язика, голосової щілини та/або гортані *Зміни лабораторних показників:* анемія, тромбоцитопенія, лейкопенія, агранулоцитоз (частота гематологічних порушень частіше спостерігалася у хворих з нирковою недостатністю, аутоімунними захворюваннями). Можливі підвищення концентрації калію, креатиніну та сечовини в сироватці крові. Є відомості про погіршення функції нирок та появу протеїнурії на фоні терапії інгібіторами АПФ
- вплив складу та режиму прийому їжі та одночасного застосування інших ЛП	Приймати незалежно від прийому їжі. Надмірне вживання натрію хлориду знижує гіпотензивний ефект еналаприлу. Етанол, діуретики, антигіпертензивні засоби потенціюють гіпотензивний ефект еналаприлу. Снодійні, наркотичні, знеболювальні засоби сприяють зниженню

	АТ при застосуванні з еналаприлом. Одночасний прийом з калійзберігаючими діуретиками може призвести до гіперкаліємії. Нестероїдні протизапальні препарати (особливо індометацин) та естрогени зменшують гіпотензивний ефект еналаприлу.
Загальні рекомендації щодо модифікації способу життя	Нормалізація маси тіла, відмова від шкідливих звичок, зменшення вживання води та солі
Інформація про дії пацієнта при появі побічних реакцій при застосуванні ЛП	Звернення до лікаря за консультацією щодо подальшого прийому препарату